

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

ל' בניסן תש"פ 1321 (שנה כה')

נושא השבוע: דיני ממונות (ב)

ההפטרה: "השמים כסאיי"
(ישעיה סז)

פרשת תזריע-מצורע

"ואם דל הוא..." (יד, כא)

במשלי נאמר: "אל תגזול דל כי דל הוא", ונשאלת השאלה: אם דל הוא מה יש לגזול ממנו? אלא ישנם אנשים קמצנים שאינם רוצים לתת צדקה, אבל מתביישים בפני אחרים, ולכן מרשים לעצמם להוציא לעז ושם רע על העני שאיננו עני כלל ויש לו די כסף וגורמים בדיבורם הרע להבאיש את ריחו בעיני אחרים עד שהללו מפסיקים לתת לו צדקה. לכן נאמר: "אל תגזול דל" כלומר אל תגזול את דלותו – כי זהו "רכושו" היחיד ממנו מתפרנס, מהצדקה שמעניקים לו אחרים.

"ואת תהלה תורת המצורע" (יד, ב)

הגמרא במסכת ערכין (טז.) מונה שבעה דברים שבגללם נגעים באים: על לשון הרע, שפיכות דמים, שבעות שווא, פריצות, גסות הרוח, גזל ועל צרות העין ומסביר המהרש"א שכל סוג של נגע שמובא בתורה הוא כנגד אחד הסיבות שכתבנו לעיל. והגמרא מוכיחה שנגעים באים על הבתים בעוון גזל שכתוב: "וציוה הכהן ופינו את הבית" (יד, לו) בגלל נגעים שהופיעו בקירות הבית, כיון שאותו אדם לקח ממון שלא שלו מאחרים והכניס לרשותו מידה כנגד מידה יבוא הכהן ויפזר ממנו ע"י שיצטרכו להרוס את ביתו הנגוע בנגע הצרעת.

זהירות מגזל!!!

השקפת היהדות

פעם אחת קנתה אשתו של מר"ן החפץ חיים דג גדול בשותפות עם שכנתה. הן סיכמו ביניהן שהשכנה תיכנס לביתה והן תחלקנה את הדג ביניהן. שעת צהריים הגיעה והשכנה טרם נכנסה, בראותה כי השכנה מתאחרת חילקה אשת החפץ חיים את הדג לבדה ואת החצי הגדול שמרה עבור שכנתה, ומיהרה לבשל את חלקה. החפץ חיים נטל ידיו, בירך ובצע את הפת ואכל את ה"כזית" הראשון ולא שת ליבו לדג שהוגש לשולחן והמשיך לאכול את הלחם כאילו אין דבר על השולחן מלבדו. בנו, ר' לייב, קירב אליו את הצלחת אך החפץ חיים הזיז את הצלחת לצד והמשיך באכילת הלחם בלבד. הבין ר' לייב כי יש דברים בגו ונכנס למטבח אל אימו כדי לברר את העניין... עתה הכל ברור ומובן, הלא הלכה פסוקה היא בשו"ע (חושן משפט הלכות קומפין סי' קע"ו סי"ח) שאם בא אחד לחלוק שלא מדעת חברו, חולק בפני שלושה ואם חלק בפחות משלושה לא עשה כלום. מכאן שהחלוקה כאן אינה חלוקה, אם כן אבא אינו יכול לאכול וכי בעל "המשנה ברורה" יכשל בגזל?

חייב אדם להיזהר מאוד בעניין הגזל לבל יכשל בו חלילה, כי מי שיש בידו עוון גזל אין

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * שעון קיץ * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:39-8:35

יציאת שבת: 7:49

יציאת שבת: 7:49

כניסת שבת: 6:57

יציאת שבת: 7:49

מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה.

ונשאלת השאלה: קופה מלאה שרצים, גזל מקטרג בראש, מדוע?

מסביר זאת ה"חפץ חיים": לפי שהמשחית שנברא בעוון זה הוא חצוף מאוד, וגם מעשה הגזלה הוא מעשה חוצפן ונועז, לכן מקטרג זה קופץ בראש כדי לגבות חובו וכל המשחיתים שנוצרו מהעבירות האחרות רצים בעקבותיו לגבות חובם ר"ל.

והאדם אינו יודע כמה רעה גורם חטאו למעלה, שמעורר עליו ר"ל חרון אף וגזירות רעות...

ועוד כשאדם נותן עיניו במה שאינו שלו וגזול מחברו, סופו שיפסיד גם את מה שרכש ביושר ומיהו בעל שכל שירצה לגרום לעצמו רעה כה גדולה עד כדי הפסד נכסיו!?

ולכן צריך האדם להיות נקי מעוון גזל גם מהדברים "הקטנים" שעל זה נאמר: "עוון עקבי יסובני". ונשאלת השאלה, אם עוון גזל הינו כל כך חמור מדוע רבו המזלזלים בו?

* הסיבה המרכזית לכך היא – חסרון הידיעה, מכשולים רבים נגרמים בעקבות חיכוכים שיש לאדם עם חברו והוא מתיר לעצמו מרוב מרירות וכעס לנהוג כך כלפי חברו, אך אילו היה בקי בהלכות והיה מבין את חומרת הדברים היה נזהר בכך ביותר. לכן ראוי לכל אדם ללמוד ההלכות ובפרט הלכות אונאה ומיקח טעות.

* האדם מטבעו נוטה לשכוח, לכן צריך הוא לנהל רישום על כל מה שחייב או שחייבים לו. וצריך אדם לשים לנגד עיניו את הפסוק: "ואהבת לרעך כמוך" – מה ששנא עליך אל תעשה לחברך". וכפי שהוא אינו רוצה שחברו יעשה כנגדו עוולה כך לא יעשה לחברו!?

חשד שווא

מעשה שהיה

גדלתי בבית עני והרוס, אחי יצאו לתרבות רעה.

התקבלתי לסמינר סוג ב' והתחלתי להתחבר עם בנות שליליות חלקן מהסמינר

וחלקן סולקו ממנו. באותו זמן הרווחתי מעט כסף משמרטפות אצל שכני שהיו זוג צעיר, הם סמכו עלי והשאירו אותי עם התינוקת שלהם.

ובזמן הזה הייתי גם רוחצת כלים ושוטפת את הרצפה מבלי שנתבקשתי.

באחד הימים פנתה אלי אימי ושאלה: "תגידי, איפה הטבעות של השכנה?", "אלו טבעות?" שאלתי. אימי אמרה: "אל תביישי אותי, פשוט ספרי איפה הן ונסגור את העניין בשקט, אחרת הם יזמינו משטרה". "אבל לא לקחתי אותן" – אמרתי והכחשתי שלקחתי את הטבעות.

אח"כ באו השכנים וחקרו אותי, הם החלו לאיים שיזמינו משטרה, ואני אמרתי שאיני מודה בגניבה משום שלא לקחתי. אמי שראתה את עקשנותי האמינה לי.

הם הזמינו משטרה, לא האמנתי שזה קורה לי, הגיע שוטר והחל לחקור אותי, הוא שאל שאלות והשבתי שאכן שמרתי על הילדה אבל בשום אופן לא לקחתי את הטבעות.

השוטר אמר לאימי שגם אם הוא חושד אין לו הוכחות ואין מה לעשות ומסר את הדברים לשכני שמאותו יום לא הזמינו אותי יותר לשמרטף.

הדבר השפיע עלי קשות, התחלתי להידרדר בכל התחומים: בתחום הלימודי, הרוחני והנפשי, ידעתי שנעשה לי עוול ואין מי שמאמין לי מלבד אימי.

כעבור חודש הגיעה השכנה לאימי ואמרה שהם מצאו את הטבעות וכי הם מתנצלים והם אף קנו לי ארנק במתנה, אימי שמחה מאוד והביאה לי את הארנק.

כששמעתי את הסיפור שאלתי את אימי: "מדוע הם אינם מתנצלים בפניי? אין להם אומץ? מדוע לא הלכו למשטרה לבטל את התיק? להאשים אותי הם יכלו בלי בושות, וכשנודע שאני זכאית, הם הפכו לביישנים?" זרקתי בכעס את הארנק מהחלון, לא למתנה נזקקתי אלא לבקשת סליחה.

הייתי ממורמרת על אי-הצדק בעולם והתנהגתי בהתאם, יום אחד כשצעדתי ברחוב בתל-אביב

הבחנתי בארנק תפוח זרוק על המדרכה, מן הארנק הציצו שטרות רבים, פנקס צ'קים וכרטיסי אשראי. מעולם לא ראיתי סכום גדול כל כך, ולרגע חשתי פיתוי לקחת אותו לעצמי, אבל מיד נזכרתי בחובתי להשיב אבדה שיש בה סימנים.

נסעתי הביתה והתקשרתי למס' הטלפון שהיה רשום על הצ'קים, לצלצול הטלפון ענתה אישה, שאלתי אותה אם אבד לה משהו, היא התרגשה ואמרה שאבד לה הארנק. מסרתי לה את כתובתי, היא הגיעה עם בעלה ברכב מפואר, הם נראו אנשים עשירים מאוד. כשנכנסו לביתנו הם הביטו בתימהון לכל עבר, הגשתי להם את הארנק וביקשתי ממנה שתספור כדי שתראה שלא נטלתי לעצמי ממנו, אך היא אמרה שאינה מתכוונת לספור כי היא סומכת עלי. אך אני לא ויתרתי, לקחתי את השטרות והתחלתי לספור מול עיניה. היא לא הבינה מדוע אני עושה זאת אך אימי הסבירה לה את שעבר עלי במחצית השנה האחרונה ופרצה בבכי ואני הצטרפתי אליה. גם בעיני הזוג עלו דמעות, הם השאירו לי במתנה סכום כסף גדול וביקשו את מספר הטלפון שלנו. מאותו היום הם פשוט אימצו אותי ושלחו לי סכומי כסף ושוברי קניה לבגדים. הם החלו להתעניין במקום הלימודים שלי ודאגו שאלמד בסמינר בעל שם טוב. הם מימנו לי חוגים למוזיקה והאשה היתה הולכת איתי לקניות ומציידת אותי בכל טוב. היא היתה פסיכולוגית וסייעה לי לצאת מהמשברים ואף חיזקה אותי מבחינה רוחנית, גדלתי כנסיכה והפכתי לנערה בוגרת ורצינית לבושה היטב ומדברת בעדינות, אחי ואחיותי הלכו בעקבותיי. ובני הזוג תמכו גם בהם.

כשהגעתי לגיל שידוכים הם פנו לשדכנים שהבינו שמובטחת לי נדוניה הגונה, הוצע לי בחור ישיבה ירא שמים ולמדן, החלטנו לסגור שידוך והם הבטיחו לעזור לנו ברכישת דירה, הם פשוט נתנו לי את הלב והנשמה.

כיום אני עובדת כמנהלת חשבונות ובעלי מחנך, יש לנו 7 ילדים שלומדים במוסדות מצוינים, קשרי עם בני הזוג חזקים והם תומכים בנו לאורך כל הדרך, במבט לאחור לא הייתי מאמינה כי אגיע להיכן שהגעתי ובזכות מצוות השבת אבידה, קבלתי חיים במתנה. (חיים ולדר)

הלכות גניבה וגזילה [ב]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משווה פרוטה בין משראל בין מגוי בין מגדול ובין מקטן (ש"ע חו"מ סי' שמח ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

ב. שואל שלא מדעת הבעלים גזלן (ש"ע חו"מ סי' שנט ס"ב, סי' שסג ס"ה) ולכן יש להיזהר שלא ליטול שום חפץ של חברו ללא רשות ואף אם חברו ישמח כשישמע שהשתמש בחפציו, מ"מ כיון שעכשיו אינו יודע מזה אסור אלא אם כן נתן לו חברו אישור קבוע שאז אינו צריך כל פעם לבקש ממנו רשות (ק. ש"ע גאנלפריד סי' קפז ס"ג). [אא"כ אלו דברים שאף אחד אינו מקפיד עליהם שמותר ליטול אך מצד חסידות יש לבקש רשות גם בזה] (ש"ע סי' שנט ס"א).

ג. בני הבית מותרים ליטול דברים שרגילים ליטול מבלי להודיע לאביהם ומשום שכל שישנו בבית נקנה למען בני הבית (ממון ישראל לרד לוגסי עמ' קטו ס"ג) מ"מ בני הבית שכבר נישאו ועברו לדירתם ונקלעו לבית הוריהם בלי ידיעת ההורים, ספק אם מותרים ליטול דברי מאכל ללא ידיעת ההורים לקחת איתם הביתה (ס).

ד. אע"פ שאסור להשתמש בחפץ חברו שלא מדעתו והשואל שלא מדעת נקרא גזלן, מצינו לפעמים שהתירו להשתמש בחפץ חברו שלא מדעתו לקיים מצוה מטעם שנוח לו לאדם שיעשו מצווה בממונו ודווקא במקום שאין חשש לקלקול או חסרון כיס (פתחי חושן ח"ד פ"ו ס"ו) (כפי שיתבאר בסעיפים הבאים).

ה. מותר לקחת בהשאלה טלית חברו (ש"ע אורח סי' יד ס"ד) בלא ידיעתו כדי לקיים מצוות ציצית ובלבד שעושה זאת באקראי ולא בקביעות (משנ"צ ס"ק יג) והמבורך על טלית כזו יש לו על מה לסמוך, וטוב יותר שיכוון שלא "לזכות" [קניין] בטלית ואז לא מברכים עליה (שארית יוסף סי' יד ס"ז).

טעם ההיתר: נוח לו לאדם שיעשו מצוות בממונו ובפרט שאין כאן כילוי החפץ (משנ"צ ס).

✓ וכל זה בתנאי שאין הטלית נמצאת במקום סגור [כגון: ארון (הלכה כדורה סס)] [שארית יוסף סי' יד ס"ז]. ולא יוציאה מבית הכנסת שאפשר שמקפידים הבעלים באופן זה והווי גזל (משנ"צ ס"ק יג).

✓ וכן בתנאי שאם היתה מקופלת יזהר לקפלה אחר התפילה (ש"ע סס) כסדר קיפולה הראשון (משנ"צ ס"ק טו) ובשבת שאסור לקפל כסדר קיפולו הראשון יקפלו בקיפול אחר (הלכה כדורה סי' יד ס"כג).

✓ אם יודע שבעל הטלית מקפיד שלא ישתמשו אחרים בטליתו, אסור לקחת טלית זו להשתמש בה וכ"ש שלא לברך עליה (הלכה כדורה סס).

ו. הלוקח טלית חברו שלא מדעתו כשהיא מקופלת ולא קיפלה אחר השימוש בה, יש לומר דהוי שואל שלא מדעת והווי גזלן ועליו הכתוב אומר "ובוצע בך נאץ ה'" [שבאופן כזה לא נוח לאדם שייעשו מצוה בממונו] (כה"ח סי' יד ס"ק כב, שארית יוסף ס"ח).

ז. אין יוצאים ידי חובה בתפילין גזולים (פתחי חושן פ"ו ס"י) ואין לברך עליהם (ש"ע אור"ח סי' כה ס"י) שזו מצוה הבאה בעבירה ועל זה נאמר "בוצע בך נאץ ה'" (בא"ח וירא ס"יד).

ח. נכון שלא לקחת תפילין של אחר בלי רשותו שיש הרבה שאינם מעוניינים שהתפילין שלהם יהיו מונחים על אחרים, ויש המקפידים שלא יפגמו בבתים ע"י שריטה או שפשוף הריבוע או שניחוחם בלי מחשבה טהורה וכדומה (שארית יוסף סי' כה ס"ע).

ובשעת הדחק שאינו יכול להניחם מדעת הבעלים כיון שאינם מצויים במקום ואם ימתין יעבור זמן הנחת תפילין אזי יסמוך על נדבת ליבם של ישראל שנוח להם שיעשו מצוה בממונם וטוב שאח"כ יאמר לבעלים שהשתמש בתפילין ויבקש אישור למפרע (בא"ח סס).

ט. אסור להוציא ספרים מבית הכנסת בלי רשות הגבאים, אף על פי שאין מי שילמד בהם בבית הכנסת וכוונת התורמים היתה כדי שילמדו בהם, אף על פי כן אסור לקחתם כי אין להתיר איסור גזל גמור בגלל סברא זו (ש"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' לט).

י. אסור לשאול ספר של חברו שלא מדעתו מפני שיש לחוש שמא יבוא ללמוד בו הרבה ויקרע הספר בעת הלימוד ויבוא הבעלים לידי הפסד ממון, ואפילו באקראי יש להחמיר, ויש מתירים לעיין בספר או סידור פרטיים שהונחו בבית הכנסת, מפני שיש להניח שעל דעת כן הניחם שם ויש מחמירים גם בזה (הלכה כדורה סי' יד ס"כד).

יא. הנוטל ספר מארון הספרים בבית הכנסת כדי ללמוד בו, צריך להחזירו למקומו לאחר הלימוד, ואם אינו עושה כן הריהו גוזל זמן הזולת, מצער ומבטל מתלמוד תורה [שצריך לחפשו] (נתיבות יוסף ח"ב עמ' 90) וגורם לבזבוז זמן של הגבאי ולקלקול הספרים (פתחי חושן ח"ד פ"ו ס"ט) [וטוב עשו בתי כנסת מסוימים שציינו על כל ספר מס' מדף אליו שייך כדי שיוכלו המשתמשים להחזירו בקלות למקומו המתאים] (ז. ע.).

יב. אם גזל שופר ותקע בו יצא ידי חובת תקיעת שופר (ש"ע אור"ח סי' תקפו ס"ב). מ"מ לא יברך על תקיעת שופר זו שכרוכה בגזל ועל זה נאמר "ובוצע בך נאץ ה'" (משנ"צ ס"ק ט).

יג. מותר לקחת שופר של חברו בלא ידיעתו לתקוע בו שנוח לבעלים שיעשו מצוה בממונו ובוודאי היה מתרצה לכך (משנ"צ סי"ק ט) ודווקא לתקוע באותו מקום. אבל להוציאו מהבית לבית הכנסת או להיפך אסור שאפשר שהבעלים מקפיד עליו והווי גזל (סס) שער הציון סי"ק כ'.

יד. אין יוצאים ידי חובת ארבע מינים ב"ר ראשון של סוכות כשאחד מהם או יותר גזול או גנוב (ש"ע אור"ח סי' תרמט ס"ה). וגם בשאול לא, שמצוה זו מקיים רק בשלו ולא בשל חברו (ש"ע סי' תרנח ס"ג) ולכן אינו יכול לצאת ידי חובה בארבע מינים של חברו שלא מדעתו [שואל שלא מדעת יש לזה דין 4 מינים שאולים] (וילקו"י מועדים עמ' קעה ס"א). ולכן ייתן לו חברו את ארבעת המינים "במתנה על מנת להחזיר" ולא בהשאלה (סס).

טו. בשאר הימים של סוכות יוצאים יד"ח ב-4 מינים גנובים או גזולים אע"פ שעובר על איסור גזל (ש"ע סי' תרמט ס"ד) וגם ב-4 מינים שאולים יוצאים ידי חובה (ש"ע סי' תרנח ס"יג). וכן השואל שלא מדעת חברו 4 מינים יצא ידי חובה שנוח לו לאדם שיעשו מצוות בממונו (הגרמ"א סי' תרמט ס"ה). אלא אם כן ידוע שהבעלים מקפידים מאוד שלא ישתמשו בהם (וילקו"י מועדים עמ' קעה).

טז. מזוזה גזולה פסולה (פתחי חושן ח"ד פ"ו ס"לכ).

להעיר ולעורר בעל מגפת הקורונה: מובא בכתבי האר"י ז"ל על חומרת איסור דיבור בבית הכנסת "אל תקרי דבר אלא דיבור, שהמדבר בבית הכנסת בורא מלאכי חבלה שממיתין את האדם ח"ו בשעת הדבר [=מגפה] - והחובה ללכת עם מסכה על הפה במרחב הציבורי רומזת לנו על עניין זה

משרדי "האיחוד" טל: 08-8644452 * לא לעיין בתפילה * נא לשמור על קדושת הגליון